

25^e jaargang
oktober 2021

Flinterwille

Vlinderwerkgroep Friesland

Nederlandse Entomologische Vereniging

VOORWOORD

Beste lezers,

eindelijk, we kunnen weer een ledenbijeenkomst organiseren! Al onze activiteiten hebben de afgelopen anderhalf jaar noodgedwongen op een laag pitje gestaan, maar op donderdagavond 18 november kunnen we elkaar weer ontmoeten. We maken er een avond van met een feestelijk tintje, we zullen zorgen voor een traktatie bij de koffie ter gelegenheid van de presentatie van ‘Dagvlinders in Fryslân, veranderingen vastgelegd’. Die presentatie was al in het voorjaar, maar door de covid-maatregelen mochten daar maar weinig mensen bij aanwezig zijn. Op onze najaarsbijeenkomst zullen we iedereen bijpraten over wat er dit jaar allemaal is gebeurd met betrekking tot het boek..

Excursies waren ook lange tijd niet mogelijk, maar op 14 augustus konden we voor het eerst weer een excursie houden, al moest iedereen zich nog wel aan de anderhalve meter maatregel houden. Ook de Nationale nachtvlindernacht in het weekend van 4 september kon weer doorgang vinden op verschillende plaatsen in Friesland en in deze Flinterwille kunt u de verhalen van drie van die locaties lezen.

Er was de afgelopen tijd ook slecht nieuws: op 6 augustus overleed Joop Kuchlein uit Wageningen. Op pagina 8 en 9 vinden jullie een in memoriam. Joop heeft onze vlinderwerkgroep onder andere geholpen door te helpen bij de determinatie van de micro-nachtvlinders op onze determinatiedag.

We hopen deze winter weer veel plannen te kunnen maken voor het komende seizoen, waarbij we ervan uitgaan dat dan ‘alles weer mag’. We gaan weer excursies en ledenbijeenkomsten organiseren. Ook de determinatiedag gaat volgend jaar weer door en die kunt u vast noteren: zaterdag 15 januari 2022.

Op onze najaarsbijeenkomst op 18 november hebben we het programma niet al te vol gebouwd, zodat er ruim de tijd is weer eens bij te praten. Ik hoop velen van jullie dan weer te kunnen ontmoeten!

Siep Sinnema

INHOUD

Voorwoord	Siep Sinnema	pag. 1
Inhoud		2
Aankondiging najaarsbijeenkomst en aankondiging determinatiedag		3
‘Dagvlinders in Fryslân, veranderingen vastgelegd’	Siep Sinnema	4
Overhandiging van het boek ‘Dagvlinders in Fryslân’ aan Douwe Hoogland, gedeputeerde van Provincie Fryslân	Gerard Bergsma	6
In memoriam Joop Kuchlein	Siep Sinnema	8
Verslag Excursie Blauwe Bos 14 augustus	Reinder Wijma	10
Sensatie na middernacht in het Leeuwarder Bos	Siep Sinnema	13
Een memorabele nachtvlindernacht in Gaasterland	Abel Jagersma	14
Nationale Nachtvlinder Nacht 4 september 2021 Terwisscha (bij Appelscha)	Gerard Bergsma	16
Vlinders in de tuin in Oosternijkerk	Luut de Zee	17
Vlinders in het agrarisch gebied rondom Oosternijkerk	Luut de Zee	18
Olifantsrups en weeskind	Sake P. Roodbergen	20
Stippelmotten op een telpost in Noord-Fryslân	Freek Nijland	21
De loogkruidlichtmot - een vlinder in een bizar biotoop	Gerrit Tuinstra	25
Wat bezielt me eigenlijk om zoveel uren in het veld door te brengen?	Susan Oosterlaar	27
DNA-barcoding in de vlinderwereld	Gerrit Tuinstra	30
Wesvlinders in eigen tuin	Gerrit Tuinstra	32
Eerste jaar Potskar Sneekermeer	Andy Saunders	34
De Plakker-race	Adriaan en Thomas Hol	36
Mutaties ledenlijst		40
Belangrijke data		41

Aankondiging najaarsbijeenkomst met een feestelijk tintje!

Hierbij nodigen wij u uit voor de najaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland op **donderdag 18 november 2021** in het pand van **de Fûgelhelling, De Feart 1 te Ureterp**. Aanvangstijd: 's avonds om 20.00 uur.

De indeling van de avond is als volgt:

1. Welkom met koffie.
2. Openingswoord door de voorzitter en terugblik op de presentatie van 'Dagvlinders in Fryslân, veranderingen vastgelegd'.
3. Pauze met koffie en oranjekoek, waarin ruim de tijd om bij te praten.
4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.
5. Rondvraag.
6. Sluiting.

Attentiepunten:

Als u dvd's of usb-sticks met foto's hebt meegenomen, verzoeken wij u dit voorafgaande aan de bijeenkomst bij de secretaris of de voorzitter te melden.

Contributie (€ 10,00 per jaar) kan tijdens de pauze van de bijeenkomst worden voldaan bij onze penningmeester, Luut de Zee. Overmaken kan ook naar rekeningnummer NL68 INGB 0007 2232 59 ten name van L. de Zee te Joure.

Aan het eind van het vlinderseizoen verzoeken wij u vriendelijk uw gegevens in Excel in te voeren en het totaalbestand ten behoeve van de **vlinderdatabase Friesland** en de **landelijke database NOCTUA** te mailen aan Gerrit Tuinstra (**g.tuinstra14@gmail.com**). Voor de excel-file (het opmaakprofiel) kunt u zich wenden tot Gerrit Tuinstra die dit bestandje naar u toe kan mailen.

Wanneer u een (nieuw) e-mailadres hebt, verzoeken wij u deze op de presentielijst te vermelden, zodat wij u in voorkomende gevallen berichten kunnen sturen.

Namens het bestuur van de Vlinderwerkgroep Friesland.

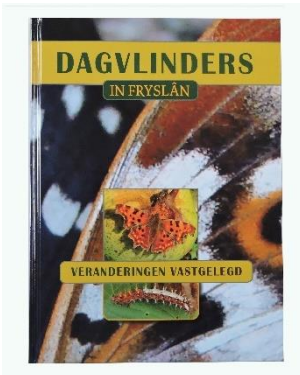
Gerard Bergsma - Secretaris.

Determinatiedag 2022   Siep Sinnema

Zaterdag 15 januari 2022, aanvang 11.00 uur in Hemrik bij de familie Sinnema. Zoals altijd beginnen we om elf uur met koffie. Alle "probleemgevallen" van moeilijk op naam te brengen vlinders kunnen dan weer ingebracht worden, zowel dagvlinders, macronachtvlinders als micronachtvlinders. Om de ingebrachte foto's goed te bekijken is weer een beamer aanwezig. Voor een lunch met soep en broodjes wordt weer gezorgd. Graag even een mailtje of telefoontje als u denkt te komen i.v.m. de proviandering.

‘Dagvlinders in Fryslân, veranderingen vastgelegd’ Siep Sinnema

Uiteraard begint deze Flinterwille met nieuws over ons nieuwe boek ‘Dagvlinders in Fryslân, veranderingen vastgelegd’. Tijdens het samenstellen van de vorige Flinterwille in het voorjaar was ons boek nog bij de drukker. Sindsdien is er veel gebeurd. Begin april werd bij mij thuis in Hemrik door een vrachtauto een pallet afgeleverd met daarop 42 dozen met boeken. De oplage van 500 boeken werd namelijk afgeleverd in dozen met daarin elk 12 stuks. Met hulp van Jannie en Gerrit Tuinstra hebben we in hoog tempo de dozen tussen de hagelbuien door naar binnen gebracht.

Toen alle boeken in veiligheid waren gebracht, konden Gerrit, Gerard en Siep en Jannie voor het eerst het resultaat gaan bewonderen. We waren het er over eens dat het boek er fantastisch uitzag.

Op 13 april was de grote dag: ik mocht het eerste exemplaar uitreiken aan de directeur van It Fryske Gea, de heer Henk de Vries. Bij die plechtigheid waren ook aanwezig de directeur van De Vlinderstichting uit Wageningen, Titia Wolterbeek, alle leden van de redactie van ons boek en Sytske Rintjema van It Fryske Gea. Ook Jannie Sinnema was aanwezig, zij zorgde voor foto's en voor de oranjekoek waarop vlinderwerkgroep trakteerde. Door de corona-crisis moest de uitreiking buiten in de tuin van het kantoor van It Fryske Gea plaatsvinden en er kon maar een klein groepje mensen aanwezig zijn. We hadden er graag een groot feest van gemaakt waarbij iedereen, die heeft meegewerkt aan het boek, aanwezig kon zijn, maar dat was helaas niet mogelijk.

Dankzij de voorintekening hadden we op het moment van de presentatie van het boek al meer dan honderd exemplaren verkocht en artikelen in nieuwsbladen en kranten zorgden ervoor dat de bestellingen binnen bleven stromen. Jannie en ik hebben in die weken bijna honderd brievenbusdozen gevouwen, gevuld met een boek en voorzien van sticker met adres en barcode van PostNL. Interviews waren er met de Leeuwarder Courant, die zelfs een dubbele pagina aan het boek wijdde. Ook het Friesch Dagblad vulde bijna een pagina met een interview. Verder werd ik benaderd door de Volkskrant, die twee kolommen vulde met aandacht voor ons boek, terwijl in dagblad Trouw een column van Koos Dijksterhuis aan ons boek werd gewijd. Op de Landelijke Vlinderdag van de Vlinderstichting, die door de coronacrisis online werd gehouden, was in de pauze een diapresentatie over ons boek te zien. Verder werd ik benaderd door Omrop Fryslân om iets over het boek te vertellen. Alle publiciteit zorgde ervoor, dat we zeer tevreden mogen zijn over de verkoop van ons boek.

In ons boek worden de veranderingen in de Friese dagvlinderfauna beschreven en ook de oorzaak van de veranderingen uitgelegd. En uiteraard is een belangrijk onderdeel bij elke vlindersoort de paragraaf, waarin suggesties worden gedaan voor een zodanig beheer van het landschap, dat de betreffende soort het beter zal gaan doen. Daarom krijgen alle gemeenten een boek toegestuurd, zodat ze bijvoorbeeld hun beleid bij het beheren van de bermen vlindervriendelijker kunnen maken. En op 1 oktober heb ik met hetzelfde doel ons boek uitgereikt aan provinciaal gedeputeerde Douwe Hoogland. Elders in deze Flinterwille leest u daar meer over.

We zijn dus zeer tevreden over de verkoop van ons boek, we krijgen alleen maar lovende kritieken en we hopen dat de inhoud van het boek mag bijdragen tot een vlindervriendelijker beheer in Fryslân.

Foto's bij dit artikel: Jannie Sinnema

Overhandiging van het boek 'Dagvlinders in Fryslân' aan Douwe Hoogland, gedeputeerde van Provincie Fryslân Gerard Bergsma

Op vrijdag 1 oktober is in het Ottema-Wiersmareservaat het boek *Dagvlinders in Fryslân, veranderingen vastgelegd* overhandigd aan gedeputeerde Douwe Hoogland.

Bij de uitreiking was een klein gezelschap aanwezig. Naast Douwe Hoogland waren dit Titia Wolterbeek (directeur van de Vlinderstichting), Henk de Vries (directeur van It Fryske Gea), Siep Sinnema, Luut de Zee, Gerard Bergsma (namens de Vlinderwerkgroep Friesland) en Jantsje Wiersma van de pers (RTV NOF).

V.l.n.r.: Luut de Zee, Siep Sinnema, Douwe Hoogland, Titia Wolterbeek, Henk de Vries.
(foto Gerard Bergsma)

Van l.n.r.: Siep Sinnema, Douwe Hoogland, Titia Wolterbeek
(foto: J. Wiersma, NOF-TVF)

Siep Sinnema houdt de inleidende toespraak en vertelt het verhaal over het initiatief en de totstandkoming van het boek. Het is een boek boordevol feiten over de Friese dagvlinderfauna. En de beleidsmakers bij de provincie hebben feiten nodig. Siep haalt een discussie aan van een week daarvoor in de Provinciale Staten over het beheer ten aanzien van Jacobskruiskruid. Op grond van vooroordelen, eigenbelang en gebrek aan feitenkennis werd Douwe Hoogland door enkele politieke partijen gevraagd deze plant in Friesland te verdelgen: koeien gaan dood en de plant zou een bedreiging van de biodiversiteit zijn. Gelukkig kende Hoogland de feiten: de plant doet het prima in natuurgebieden en bermen, maar groeit slecht in weilanden omdat de bodem daar minder geschikt is. Het probleem is zeer beperkt en kan lokaal opgelost worden. Siep wijst op het feit dat Jacobskruiskruid de waardplant is van de prachtige St. Jacobsvlinder, die zich uitbreidt in Friesland. Hoezo bedreiging van de biodiversiteit?

Feitenkennis is dus erg belangrijk. Om die feiten op tafel te krijgen heeft de Vlinderwerkgroep Friesland dit jaar een compleet overzicht van de dagvlinders in de provincie gepubliceerd. ‘Dagvlinders in Fryslân, veranderingen vastgelegd’ toont – zoals de naam al zegt – de veranderingen in het voorkomen van alle soorten dagvlinders in onze provincie tijdens de laatste 20 jaar. Samen met vele

vlinderliefhebbers uit het land hebben de bijna honderd leden van de vlinderwerkgroep de dagvlinders in de provincie in kaart gebracht. Omdat in dit boek bij elke vlindersoort de resultaten van 20 jaar geleden worden vergeleken met de actuele resultaten, geeft dit boek waardevolle inzichten in de ontwikkelingen van de dagvlinderstand.

De natuur staat onder druk en ook in Fryslân hebben veel vlindersoorten het moeilijk. Daarom zijn bij elke vlindersoort niet alleen de oorzaken van de veranderingen te vinden, maar ook een paragraaf met suggesties om het beheer zodanig te verbeteren dat positief zal uitwerken voor de betreffende vlindersoort.

Daar kan iedereen die verantwoordelijk is voor het beheer van een groot of klein stukje grond zijn voordeel mee doen: particulieren, boeren, gemeenten, waterschappen en de provincie.

Siep Sinnema vraagt bij de uitreiking van het boek aan Douwe Hoogland om speciale aandacht voor de bedreigingen van het milieu, de natuur en de biodiversiteit in onze provincie, zodat de geconstateerde achteruitgang van de vlinderstand op termijn weer kan verbeteren. Hij spreekt de hoop uit, dat het beleid van de provincie ten aanzien van de natuur en de biodiversiteit mede gebaseerd zal zijn op de informatie en de feiten uit dit boek.

Douwe Hoogland zegt op zijn beurt dat hij het zeer waardeert om dit waardevolle boek te mogen ontvangen en dat er momenteel al veel gebeurt om verdere neergang van de biodiversiteit tegen te gaan. De praktijk is echter weerbarstig. Op korte termijn zal het moeilijk zijn om grote positieve resultaten in de provincie te realiseren, maar het moet in de komende jaren echt gebeuren. De verzamelde kennis en aanbevelingen in dit boek kan en zal hij zeker gebruiken om verdere besluitvorming op het gebied van natuur en biodiversiteit te onderbouwen.

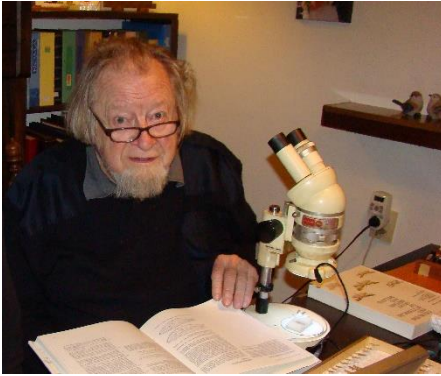
Daarna volgt een korte wandeling naar de ingang van het Ottema-Wiersmareservaat waar Henk de Vries nog het nodige vertelt over de ontwikkelingen die It Fryske Gea in dit prachtige natuurgebied doorvoert. Het Ottema-Wiersmareservaat is een plek die symbool staat voor de blik op het verleden en naar de toekomst die ‘Dagvlinders in Fryslân’ biedt. Het was ooit een toplocatie voor de daar nu uitgestorven vlinder Zilveren maan. Maar tegenwoordig is het ook een gebied waar door middel van sinusmaaien gericht beheer voor insecten wordt uitgevoerd.

Hopelijk leidt dit beleid op termijn tot een terugkeer van de Zilveren maan.

In memoriam Joop Kuchlein

Siep Sinnema

Op 6 augustus overleed Joop Kuchlein op de leeftijd van 93 jaar. Joop heeft een belangrijke rol gespeeld in de Nederlandse vlinderwereld, speciaal op het gebied van de micro-nachtvlinders. Hij was oprichter en voorzitter van de Stichting Tinea. Hij was ook nauw betrokken bij de Vlinderwerkgroep Friesland en heeft vele jaren onze determinatiedag in Hemrik bezocht, waarbij wij gebruik konden maken van zijn kennis bij het op naam brengen van micro's.

Wij, Siep en Jannie, kennen Joop al heel lang. Dit in memoriam is dan ook een mengeling van persoonlijke herinneringen en belangrijke feiten uit het leven van Joop. Onze herinneringen gaan terug tot 1987, toen Joop de Friese vlindermensen enthousiast probeerde te maken voor het waarnemen van micro's en ons voorzag van invullijsten. In februari 1991 woonde Joop, samen met Hans Donner, een bijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland bij in Leeuwarden.

Een mijlpaal in de Nederlandse vlinderwereld vond plaats in oktober 1993, toen Joop zijn boek "De Kleine Vlinders" publiceerde. Jannie heeft met een aantal bestuursleden van onze vlinderwerkgroep de receptie die bij de publicatie was georganiseerd, bezocht. "De Kleine Vlinders" is een standaardwerk over de faunistiek van de microlepidoptera in Nederland, ook voorzien van determineertabellen en verspreidingskaarten.

Rond 1995 werd Jannie door Joop ingeschakeld bij een groot bladmijnenonderzoek. Er was een in Nederland een meetnet uitgelegd, waarbij onderzocht werd of er een relatie bestond tussen de vitaliteit van bomen en het aantal en de soorten mijnen op die bomen. Joop leverde de coördinaten van de plekken waar onderzocht moest worden. Er werden op die plekken plastic zakken vol blaadjes van eiken en beuken verzameld, die daarna thuis moesten worden uitgezocht op de aanwezigheid van bladmineerders.

Een volgende herinnering aan Joop is zijn eerste bezoek bij ons thuis in Hemrik in januari 1996. Hij is de hele dag bezig geweest om de micro's in onze collectie te controleren. Datzelfde gebeurde in maart 1999, toen Joop samen met echtgenote Christien bij ons op bezoek kwam. In april 2000 kwamen Joop en Christien opnieuw langs en toen maakten Gerrit Tuinstra en Henk en Auke Hunneman voor het eerst kennis met Joop.

Verder herinneren we ons het bezoek dat Jannie en ik in 2002 brachten bij Joop en Christien thuis in Wageningen, waarbij de dag natuurlijk grotendeels werd gevuld met het praten over micro's en kijken in de collectie.

In 2002 en 2003 was Leo Bot aanwezig bij onze determinatiedag in Hemrik om te helpen bij het determineren van micro's, maar vanaf 2004 is ook Joop altijd

op de determinatiedag aanwezig geweest, zodat het werk over Leo en Joop verdeeld kon worden. Joop had daarbij altijd zijn vaste plek aan de grote tafel in de achterkamer en was de hele dag bezig met het turen door het binoculair om de Friese micro's op naam te brengen, alleen onderbroken voor het nuttigen van de lunch en de koffie. Aan het eind van de dag bleven Joop en Leo altijd bij ons eten en het was meestal laat in de avond voor Joop terugreed naar zijn hotel in Olterterp of Beetsterzwaag.

In februari 2010 publiceerde Joop, samen met Leo Bot, het boek "Identification Key to the Microlepidoptera of the Netherlands". Dit was een belangrijke uitgave, want met de determineertabellen in dit boek werd het gemakkelijker (maar nog steeds lastig....) om de micro's in Nederland op naam te brengen.

Joop was de stuwende kracht achter de Stichting Tinea. Deze stichting houdt niet alleen een database bij van de Nederlandse micro's, maar heeft ook een internetsite, waarop alle micro's zijn te vinden. Van elke vlinder worden foto's getoond, in geprepareerde toestand, zodat ook de achtervleugels goed te zien zijn. Verder zijn hier verspreidingskaartjes te vinden, naast veel andere informatie van elke soort. Sinds 2011 schakelde Joop ook leden van onze vlinderwerkgroep in bij het realiseren van deze website. Gerrit Tuinstra, Siep Sinnema, Leo Bot en Henk Hunneman en later ook Gerard Bergsma zorgden elk jaar dat er in de literatuur voor een flink aantal soorten informatie werd opgezocht over vliegtijden, voedselplanten, leefwijze van rupsen et cetera. Deze informatie werd daarna door ons klaar gemaakt voor de website, uiteraard na nauwgezette controle door Joop. Bovendien wist Joop door zijn enthousiasme de gang er bij ons flink in te houden. We zijn blij dat we voor alle soorten de "korte soortinformatie" vorig jaar nog hebben kunnen afronden. Ook hielpen we mee met het maken van de verspreidingskaartjes van de micro's in West-Europa op de website van Tinea.

Met het overlijden van Joop verliezen we de stuwende kracht achter de Stichting Tinea en de komende tijd gaan we onderzoeken hoe het werk van de stichting kan worden voortgezet.

Ook onze determinatiedagen in januari in Hemrik zullen nooit meer hetzelfde zijn. We zullen het nu zelf moeten uitzoeken, maar Joop heeft door zijn enthousiasme wel bereikt dat er ondertussen meer mensen in Friesland zijn, die zich interesseren in micro's en daar kenners in zijn geworden.

We zullen Joop missen in Friesland.

We wensen Christien veel sterkte toe met dit verlies.

Verslag Excursie Blauwe Bos 14 augustus

Reinder Wijma

Op deze mooie zomerdag verzamelden zich ongeveer 15 belangstellenden bij de hoofdingang aan de oostzijde van het gebied. Tijdens de middagexcursie was het rond de 22 graden en meest half bewolkt. Prima weer dus voor een excursie! Officieel was deze excursie vorig jaar al gepland maar deze kon destijds geen doorgang vinden vanwege het slechte weer. Omdat ikzelf vooral nachtvlinderonderzoek doe was ik benieuwd welke dagvlinders wij vrij laat in het seizoen nog aan zouden treffen. Uiteindelijk zijn nog 13 (meest algemene) soorten dagvlinders aangetroffen deze dag. Vermeldenswaardig zijn nog enkele afgevlogen Heideblauwtjes (*Plebejus argus*) op de heide en langs de brede bospaden werden nog enkele Oranje Zandoogjes (*Pyronia tithonus*) waargenomen.

Rupsen van Levertrek (*Euplexia lucipara*) (boven) en Peper-en-zoutvlinder (*Biston betularia*) (rechts)
Foto's: Anneke van der Veen

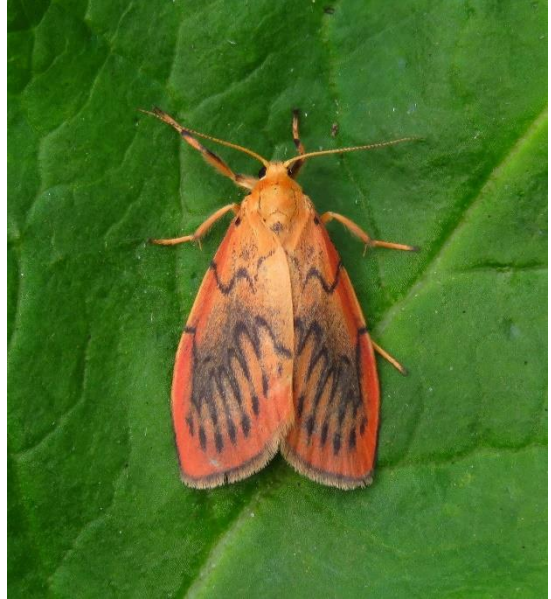
Enkele deelnemers aan de dagexcursie zijn zeer goed in het ontdekken van rupsen aangezien er een opvallend groot aantal rupsen zijn waargenomen. De prachtige rups van de Mi-vlinder (*Euclidia mi*) werd gestrekt op een grasstengel gevonden. Ook werd de op een takje lijkende rups van de Peper en Zoutvlinder (*Biston betularia*)

Gentiaanvedermot (*Stenoptila pneumonanthes*)
Foto's: Gerard Bergsma (links) en Anneke van der Veen (rechts)

gevonden.

Verder werd op braam een rups van de Drietand (*Acrionicta tridens*) gevonden. Deze soort is als imago niet te onderscheiden van de Psi-uil (*Acrionicta psi*) maar de rupsen zijn goed uit elkaar te houden.

Links: Rups mi-vlinder (*Euclidia mi*) Foto: Anneke van der Veen

Boven: Rozenblaadje (*Mitochrista miniata*) Foto: Gerard Bergsma

Qua microvlinders is de Gentiaanvedermot (*Stenoptilia pneumonantes*) vermeldenswaardig. De waardplant Klokjesgentiaan kwam volgens excursiegangers, die het gebied al heel lang kennen vroeger veel meer voor. Nu komt Klokjesgentiaan verspreid in het centrale open deel nog voor. Na gericht zoeken werd daarop de zeldzame Gentiaanvedermot in aantal aangetroffen. Een prachtige soort voor het gebied. Overdag werden ook enkele nachtvlinders gevonden. Er werd o.a. een Brummelspanner (*Mesoleuca albicillata*) aangetroffen. Deze soort komt wel veel voor in het gebied maar komt maar weinig op licht. Gerrit Tuinstra had een feromoonval meegenomen om te achterhalen of de Frambozenglasvlinder nog in het gebied voorkomt. In het verleden is deze soort in

Frambozenglasvlinder (*Pennisetia hylaeiformis*) Foto: Anneke van der Veen

Frambozenglasvlinders (*Pennisetia hylaeiformis*) in feromonenva.
Foto: Siep Sinnema

het gebied al op feromonen gevangen. Deze val werd in het begin van de excursie tussen de frambozenstruiken opgehangen. Enkele uren later bij terugkomst werd de val gecontroleerd en er waren maar liefst negen exemplaren in de val aanwezig. Een mooi resultaat dus bij deze zeer moeilijk vindbare soort.

Tijdens de avondexcursie stonden we maar liefst met 7 laken (Andy Saunders en Gerrit Padding kwamen nog voor de avondexcursie) en werd er op diverse plekken gesmeerd. Helaas werd het veel koeler en helderder dan voorspeld en werd er niet tot diep in de nacht doorgedaan. Ook de vangsten op smeer vielen een beetje tegen. Toch werden diverse nieuwe soorten voor het gebied genoteerd zoals de Zonnedauwvedermot (*Buckleria paludum*), Heremietuil (*Ipimorpha retusa*), Lisdoddeboorder (*Nonagria typhae*) en het Eikenborsteltje (*Psoricoptera gibbosella*). Opvallend grote aantallen van het Rozenblaadje (*Miltochrista miniata*) verschenen op het laken in soms erg mooie kleurvormen.

Het uiteindelijke resultaat tijdens de dag- en avondexcursie is (inclusief rupsen en mijnen) 13 dagvlinders, 48 micronachtvlinders en ongeveer 140 soorten macronachtvlinders. Het kan dus gerust ondanks de koele avond een erg geslaagde excursie genoemd worden.

Opwinding na middernacht in het Leeuwarder Bos Siep Sinnema

Zaterdag 4 september hebben Jeroen Breidenbach, Merel Zweemer, Jannie en Siep Sinnema een nachtvlinderexcursie georganiseerd in het Leeuwarder Bos. Deze avond was in het kader van de Nationale Nachtvliedernacht, maar viel ook binnen de organisatie van Friese Vrijwilligersdag Natuur. De avond werd begonnen bij het

buitencentrum van het Leeuwarder Bos met een korte uiteenzetting van het waarnemen van nachtvlinders met lamp en laken en ook met smeer. Er waren zo'n 20 belangstellenden afgekomen op deze avond. Jeroen had een lampopstelling gemaakt en flink wat bomen gesmeerd met stroop. Hetzelfde hadden Siep en Jannie gedaan. De groep werd in tweeën gesplitst en eerst werd een wandeling gemaakt

langs de gesmeerde bomen. Dat leverde al vrij snel, naast de "gewone" soorten als huismoeder en piramidevlinder, een aantal

exemplaren op van het rood weeskind (*Catocala nupta*). Ook op het laken kwamen redelijk veel vlinders, al was de temperatuur eigenlijk aan de lage kant. Op het laken hadden we zo'n 25 soorten macro-nachtvlinders, op smeer 7 soorten. Het was opvallend dat het Rood weeskind het erg goed deed op smeer, bij de bomen die Siep en Jannie hadden gesmeerd zaten 7 exemplaren. Helaas kregen we het Zwart weeskind niet te zien, maar aan het eind van de avond, toen we op het punt stonden om op te breken, kwam er een telefoontje van Jeroen: op een van de bomen was een Blauw weeskind (*Catocala fraxinii*) bij de smeer gaan zitten. Alle nog aanwezigen snelden in het donker naar de gemelde plek en inderdaad konden we een Blauw weeskind bewonderen! Die werd al snel onrustig en na enig rondvliegen landde hij (of zij?) op de jas van Jeroen. Toen we net bekomen waren van deze prachtige

Blauw weeskind op de jas van Jeroen (boven, foto Merel Zweemer).

Het tweede exemplaar op het laken. (rechts, foto Siep Sinnema)

waarneming en verder gingen met opruimen ging een tweede exemplaar van het Blauw weeskind bij de lamp op het laken zitten! Zo kreeg deze avond, die toch al succesvol verliep, ver na middernacht en prachtige climax.

Een memorabele nachtvlindernacht in Gaasterland Abel Jagersma

De Nationale Nachtvlinger Nacht werd dit jaar gehouden in het weekend van 3 en 4 september. Evenals vorig jaar werd de excursie georganiseerd door de vwg Gaasterland en boswachter Marjon Kommer van Staatsbosbeheer. Op zaterdag 4 september stonden we met drie lakens bij de Natuur Schuur in het bos Elfbergen vlakbij Oudemirdum. Andy Saunders aan de ene kant van de Natuur Schuur en Adriaan en Thomas Hol aan de andere kant. Francisca en Abel Jagersma stonden op een kruising van lanen verderop in het bos. Vooraf was op een flink aantal bomen al smeer aangebracht. Helaas moesten we i.v.m. de RIVM-richtlijnen het aantal deelnemers beperken tot achttien. Even na achten begon Abel Jagersma in het kleine zaaltje met zijn beamer-presentatie getiteld “Van lieveling tot weeskind”. Daarin liet hij een aantal soorten de revue passeren die op de lakens en de smeer zouden kunnen verschijnen. Na de korte koffiepauze wilde iedereen graag in levende lijve kennis maken met de nachtvlinders.

Helaas was het vrij koud op deze avond. Bovendien vliegen er in deze tijd van het jaar ook niet zoveel soorten. Onze verwachtingen waren dus niet al te hooggespannen. Er kwamen in het begin dan ook niet veel vlinders op de lakens. Maar toen op één van de lakens een fraai getekend mannetje van de nonvlinder (*Lymantria monacha*) verscheen, reageerden de omstanders enthousiast. Ook soorten als de braamvlinder (*Thyatira batis*), agaatvlinder (*Phlogophora meticulosa*) en hagedoornvlinder (*Opisthograptis luteolata*) ontlokten enthousiaste reacties. Het viel ons op dat de braamvlinders vooral op smeer zaten. Het eerste hoogtepunt van de avond was één van onze wenssoorten, namelijk het zwart weeskind (*Mormo mauri*) op een boom bij Andy. Gelukkig hebben bijna alle bezoekers het zwarte weeskind nog gezien. Als ze hadden geweten dat het absolute hoogtepunt van deze nachtvlindernacht nog zou komen, waren ze vast en zeker tot in de kleine uurtjes gebleven. Want wat deze nachtvlindernacht voor ons zo memorabel maakte, was het verschijnen van onze droomsoort het blauw weeskind (*Catocala fraxini*). Eerst een exemplaar op een boom bij Andy en later in de nacht een exemplaar bij het laken van Francisca en Abel. Andy heeft het blauwe weeskind in een pot bewaard om hem de volgende dag thuis te kunnen fotograferen. Francisca stond bij het laken, toen er plotseling een grote vlinder uit de lucht kwam vallen. Hij landde heel ongelukkig in een hoek van een doos met potjes, maar nog voordat Francisca het beestje in een grote pot had kunnen doen vloog het omhoog. In het schijnsel van onze felle lamp was duidelijk te zien dat het een blauw weeskind was. Wij hebben slechts één keer

Blauw weeskind (*Catocala fraxini*). Foto Andy Saunders

eerder een blauw weeskind gezien en dat was bij een excursie van onze vlinderwerkgroep in het Lauwersmeergebied. Dit was onze eerste vangst en dan nog wel in Gaasterland. Heel bijzonder, omdat

dit een (zeer) zeldzame trekvlinder is die voornamelijk langs de kust wordt gezien. Voor ons dus met recht een memorabele nachtvlindernacht!

We zouden bijna vergeten hier te vermelden dat het aantal soorten boven verwachting was, namelijk 70, onderverdeeld in 53 soorten macro's en 17 micro's! Soorten die er in aantallen bovenuit staken waren: gele oogspanner (*Cyclophora linearia*), appeltak (*Campaea margaritaria*), gerimpelde spanner (*Macaria liturata*), huismoeder (*Noctua pronuba*), piramidevlinder (*Amphipyra pyramidea*) en bruine snuituil (*Hypena proboscidalis*). Ook nog vermeldenswaard is de witte tijger (*Spilosoma lubricipede*) die op het laken van Francisca en Abel verscheen. Deze soort heeft soms een partiële tweede generatie.

Hagedoornvlinder
(*Opisthograptis luteolata*)

Appeltak
(*Campaea margaritaria*)

Foto's: Adriaan en Thomas Hol

Gerimpelde spanner
(*Macaria liturata*)
Foto: Adriaan en Thomas
Hol

Nationale Nachtvlinger Nacht 4 september 2021 - Terwisscha (bij Appelscha). Gerard Bergsma

Amersfoortcoördinaten: 217.0-552.0

Temperatuur: 10 graden Celsius vanaf 23.00 uur

Aantal bezoekers: 18, waaronder Judith Bouma

Vangmethodes: licht + smeer

Lamphouders en smeerders: Gerrit Padding, Reinder Wijma, Anneke van der Veen,
Gerard Bergsma

Dit jaar werd de Nationale Nachtvlinger Nacht in het weekend van 3 tot en met 5 september gehouden. Op zaterdag 4 september werden vier lampen bij het Buitencentrum van Staatsbosbeheer (Terwisscha bij Appelscha) opgesteld en een aantal bomen ingesmeerd. Te middernacht zijn we gestopt, omdat er geen nieuwe vlinders meer opdoken. Het was simpelweg te koud geworden. Toch was het gezellig om met een groep te kunnen nachtvlinderen!

Donker brandnetelkapje (*Abrostola triplasia*)

Esdoornboogbladroller
(*Acleris sparsana*)

In totaal vingen we 46 vlindersoorten, waarvan 36 macro's en 10 micro's. Bij de macro's viel het Donker brandnetelkapje (*Abrostola triplasia*) op vanwege zijn gaafheid en zijn mooie kuif. Bij de micro's verscheen er een Esdoornboogbladroller (*Acleris sparsana*) plus een tweetal exemplaren van de Variabele oogbladroller (*Epinotia nisella*) met een zeer verschillend uiterlijk.

Twee exemplaren van de Variabele oogbladroller (*Epinotia nisella*)
Foto's: Gerard Bergsma

Vlinders in de tuin in Oosternijkerk Luut de Zee

In de Flinterwille van maart van dit jaar heb ik een stukje geschreven over de vlinderwaarnemingen in onze tuin in Oosternijkerk in 2020. Ook dit jaar heb ik met bijzondere belangstelling de vlinders in onze tuin bekeken. In 2021 kon ik twee nieuwe dagvlindersoorten noteren: het scheefbloemwitje (*Pieris manni*) en de gehakkelde aurelia (*Polygonia c-album*). Sinds duidelijk is dat het scheefbloemwitje in ons land voorkomt, let ik extra goed op de kleine witjes. Dat betaalde zich uit toen ik een witje op koninginnenkruid extra aandachtig bekeek en dit bleek een scheefbloemwitje te zijn. Ik twijfelde eerst, maar mijn collega-bestuursleden bevestigden dat het om een scheefbloemwitje ging. De gehakkelde aurelia zag ik een aantal keren in september in de pruimenbomen, waar ze zich te goed deden aan het sap van de rottende pruimen. Ze waren vaak ik het gezelschap van tientallen atalanta's (*Vanessa atalanta*) die ook verzot leken te zijn op de pruimen. Omdat er dit jaar weer rouwmantels (*Nymphalis antiopa*) te zien waren in ons land, onderzocht ik elke dag in september de pruimenbomen op rouwmantels, maar helaas behoorde ik niet tot de gelukkigen die deze vlinder hebben kunnen zien. Enkele kilometers verderop in Morra was wel iemand die het geluk had een rouwmantel te zien. Naast veel atalanta's waren er dit jaar ook opvallend veel kleine vossen (*Aglais urticae*) in onze tuin. Dat ik veel atalanta's heb gezien komt overeen met het landelijke beeld dat de atalanta het dit jaar goed deed. Dat ik veel kleine vossen heb waargenomen

verschilt van het landelijke beeld van de laatste jaren. De kleine vos werd steeds minder waargenomen, maar dit jaar deed de soort het iets beter dan in voorgaande jaren. Kleine vossen zijn ronduit schaars op de zandgronden, en de hoogste aantallen werden gezien op de voedselrijkere gronden in het noorden en westen van het land. Verder heb ik in de tuin alleen algemene tuinvlindersoorten gezien en niet in veel grotere of kleinere aantallen dan vorig jaar.

Ook heb ik dit jaar regelmatig de LedEmmer gebruikt om nachtvlinders te vangen en een paar keer mijn vlinderval met HPL-lamp neergezet. Had ik tot vorig jaar 80 verschillende soorten, nu zit ik op zo'n 120 soorten, voornamelijk macro's en een enkele micro. Er zitten geen zeer zeldzame soorten bij, maar voor mij wel een aantal leuke soorten. Zo ving ik op 17 augustus een donkere grasuil (*Tholera cespitis*), een vrij zeldzame soort die lokaal voorkomt op de zandgronden in het binnenland en in de duinen. Zo nu en dan wordt deze soort ook elders wordt waargenomen. Van Gerrit Tuinstra vernam ik dat hij deze soort ook af en toe vangt in het Lauwersmeergebied. Verder trof ik op 7 augustus 3 exemplaren van de grote beer (*Arctia caja*) aan in mijn vlinderval. Dit is geen zeldzame soort, maar het zijn prachtige vlinders die ik nog niet eerder in de tuin had gevangen. Net als vorig jaar bleek ook dit jaar dat ik met de HPL-lamp veel meer vlinders vang dan in de LedEmmer. In de LedEmmer is het aantal soorten en het aantal exemplaren meestal op een hand te tellen. Een uitzondering was 31 augustus, toen er 15 huismoeders (*Noctua pronuba*) in de emmer zaten. In de val met de HPL-lamp zitten meestal tientallen soorten.

Vlinders in het agrarisch gebied rondom Oosternijkerk Luut de Zee

De Vlinderstichting deed begin dit jaar een oproep om vlinderroutes in agrarisch gebied te lopen. Wij wonen in een echt agrarisch gebied en daarom heb ik mij aangemeld. Als hieraan begint, weet je dat je niet moet rekenen op bijzondere soorten of heel veel vlinders. De akkers met aardappelen, graan en broccoli zijn voor vlinder niet interessant. Maar het is wel interessant om te kijken of de bermten wel interessant zijn voor de vlinders. In samenwerking met de Vlinderstichting heb ik twee routes uitgezet, die ik dit jaar vanaf juni bijna elke week heb gelopen. Sinds kort hebben we een hond en het uitlaten van de hond kan ik mooi combineren met het lopen van de monitoringsroute. Gelukkig heb ik wel vlinders gezien, maar er waren ook dagen bij dat ik geen enkele vlinder op de routes zag. De ene route (Siercksmawei, rood op het kaartje) liep langs het fietspad van Oosternijkerk naar Niawier. In de bermten staan gelukkig nog vrij veel bloemen, waarbij vooral de rode klaver in trek was bij de vlinders. Langs deze route ligt een perceel grasland waarvan de rand is ingezaaid met een kruidenmengsel met veel rode klaver. Daar zaten relatief veel vlinders en op het deel van de route langs dit perceel heb ik dan ook de meeste vlinders waargenomen. De bermten zijn twee keer volledig gemaaid, in juni en begin september. Meteen na de maaibeurten waren er duidelijk minder vlinders omdat het gehele nectaraanbod was verdwenen. In totaal heb ik de route 13 keer gelopen en in totaal 100 vlinders gezien, waarvan 60 kleine koolwitjes waren. De

kleine vos was daarna de meest geziene soort met 16 exemplaren. Daarnaast heb ik nog atalanta, dagpauwoog, distelvlinder, hooibeestje, groot koolwitje en klein geaderd witje geteld.

De tweede route (Ropsterwei, blauw op het kaartje) loopt langs een B-weg tussen de akkers door. De plantengroei in de bermen van deze route is veel minder gevarieerd en bestaat hier vooral uit grassen met hier en daar wat rode klaver. Hier heb ik dan ook veel minder vlinders gezien. Deze route heb ik 11 keer gelopen en in totaal maar 21 vlinders geteld. De kleine vos was met 12 exemplaren de meest talrijke soort. Daarbij moet worden opgemerkt dat daarvan 6 op 25 juni zijn gezien. Op die dag zag ik ook buiten de route in een gemeentelijk plantsoen in het dorp 35 kleine vossen op kattenkruid. De andere soorten die ik ben tegengekomen zijn atalanta, distelvlinder, groot koolwitje, klein koolwitje en klein geaderd witje. De meeste vlinders heb ik nog gezien op het eerste deel van de route dat grenst aan de bebouwde kom.

Het is niet mogelijk om nu allerlei wetenschappelijk verantwoorde conclusies te trekken op basis van mijn waarnemingen op de routes. Maar mijn ervaringen tijdens het lopen van deze routes bevestigen dat de bloemrijke bermen in het agrarisch landschap van belang zijn voor de vlinders. In het agrarisch land zelf heb ik vrijwel geen vlinders gezien. Daar ontbreekt het aan nectarplanten. De vlinders zijn aangewezen op de bermen en ik heb de meeste vlinders gezien op de plekken waar de meeste bloemen stonden. Ik ga volgend jaar weer tellen en hopelijk leveren mijn waarnemingen samen met die van vele anderen een bijdrage aan het verbeteren van het bermbeheer voor onze vlinders en andere insecten.

Het aantreffen van een rups van Groot avondrood is een niet-alledaagse aangelegenheid. Ze zijn niet simpel op te roepen. Het is puur toeval er eens eentje tegen te komen. En dan kan het ook nog gaan om een niet-volgroeiende, kleine

Rups Groot avondrood
(*Deilephila elpenor*)

Nachtpit, maar enkele bladeren lager. Het was de laatste keer dat ik hem zag. 's Middags was mijn vriend verdwenen; ik heb hem niet meer teruggezien. Ik hoop op het imago volgend jaar. Dan vertel ik het aan Aaltsje.

Iets soortgelijks deed zich enkele dagen later voor. Aan de buitenkant van het zijraam ontdekte Anneke een grote vlinder. Tegen het licht in helemaal donker. Al

snel vonden we uit dat het ging om een Rood Weeskind. Van het rood was niets te zien, maar de gevarieerde tekening van de rug was onmiskenbaar. Hij zat hoog; dus trap erbij en van de buitenkant foto's gemaakt. Elk uur even

Rood weeskind (*Catocala nupta*)
Foto's bij dit artikel: Sake P.
Roodbergen

controleren: ja, hij zit er nog steeds. 's Avonds

was hij vertrokken. Maar wat schetst onze verbazing: de volgende morgen zat hij er weer, in hetzelfde hoekje, maar in een iets andere houding, nu met de kop naar boven. Laat in de middag van die tweede dag was het plekje leeg.

Stippelmotten op een telpost in Noord-Fryslân Freek Nijland

Stoer om je erf ‘telpost nachtvlinders’ te noemen? Hoe dan ook, ik vang vanaf 2013 bijna elke nacht die zich er voor leent nachtvlinders met een vlinderval en een u.v. lamp. Dat geeft toch een mooi beeld van het lokale voorkomen van de vlinders. Al eerder heb ik laten weten dat stippelmotten mijn speciale belangstelling hebben. Na een analyse van vele honderden foto’s denk ik nu een sleutel te hebben om ook de vier lastige soorten (meidoornstippelmot (*Yponomeuta padella*), wilgenstippelmot (*Yponomeuta rorrella*), kardinaalsmuts-stippelmot (*Yponomeuta cagnagella*) en appelstippelmot (*Yponomeuta malinellus*) door zichtwaarneming beter van elkaar te kunnen onderscheiden. Het grootste probleem blijft echter het onderscheid tussen kardinaalsmutsstippelmot en appelstippelmot. Andere soorten geven minder problemen. In dit artikeltje gaat het niet over de determinatie-problemen, maar om het lokale voorkomen van stippelmotten gedurende het jaar op mijn erf, zoals ik ze op naam heb gebracht.

Stippelmotten

Na overwintering als minirupsje in de eischaal komen de rupsen tevoorschijn en leven in kleinere of grotere spinsels op de waardplant. Na de verpopping komen de eerste vlinders in de loop van juni en juli tevoorschijn. Belangrijke waardplanten doorns (zoals meidoorn), prunussen en kersen [meidoornstippelmot], schietwilg [wilgenstippelmot], appel [appelstippelmot], kardinaalsmuts [kardinaalsmutsstippelmot, grootvlekstippelmot (*Yponomeuta plumbella*)] en vogelkers, kersen, prunus en wilde lijsterbes [vogelkersstippelmot (*Yponomeuta evonymella*)]. Sommige soorten kunnen in gunstige jaren zeer talrijk aanwezig zijn.

De tellingen

De vlinderval staat opgesteld in een nis onder een afdakje, waar in de winter hooi opgeslagen is. Dat heeft tot gevolg dat zowel vlinders die de val binnen gaan, als vlinders die op de wanden vlakbij de lamp neerstrijken, kunnen worden geteld. Alle stippelmotten zijn verzameld in potjes en van nabij bekeken. Totaal zijn in 2021 bijna 1000 stippelmotten aangetroffen, waarvan 34% in de val en 66% daar buiten.

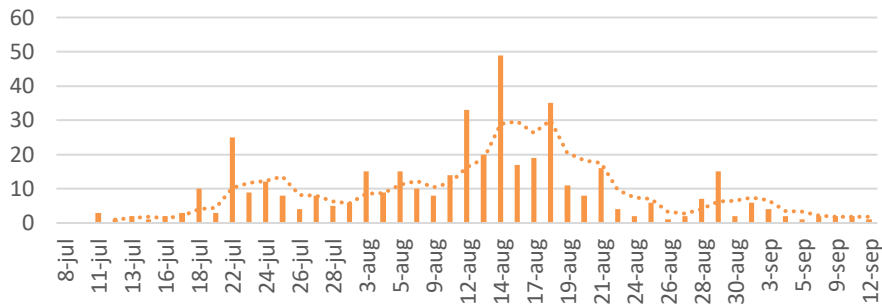
De vlinders

Van drie talrijke soorten zijn tamelijk grote aantallen geteld: meidoornstippelmot (440), vogelkersstippelmot (311) en wilgenstippelmot (159). De overige soorten zijn veel schaarser en zijn slechts af en toe aangetroffen: het complex appelstippelmot/kardinaalsmutsstippelmot (20), grootvlekstippelmot (9). Op het erf staan enkele oude appelbomen en geen kardinaalsmuts. Zowel de appelstippelmot (4) als de kardinaalsmutsstippelmot (7) zijn enkele keren met grote waarschijnlijkheid gezien, maar de overige konden niet met voldoende zekerheid van elkaar worden onderscheiden. De op het erf uiterst schaarse waasjesstippelmot (*Yponomeuta irrorella*) is in 2021 niet aangetroffen. Totaal 50 stippelmotten konden niet met voldoende zekerheid op naam gebracht worden.

De eerste vogelkers- en meidoornstippelmotten verschenen grofweg in de tweede week van juli, de eerste wilgenstippelmotten twee weken later (figuren 1,2,3). De meidoornstippelmot had de langste vliegtijd, ca. 2 maanden van half juli tot half september. Ook de andere soorten werden gezien binnen deze periode.

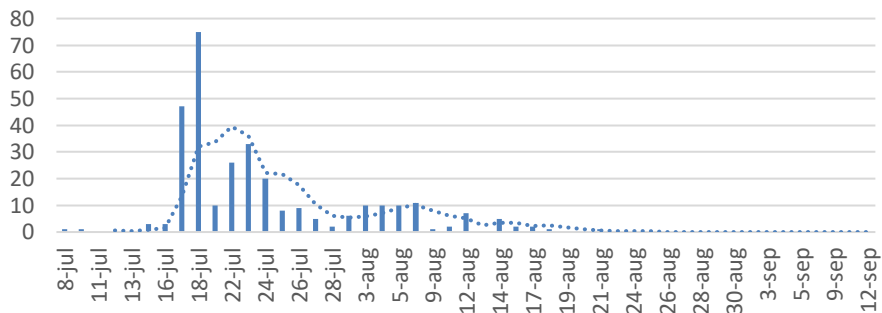
Figuur 1

meidoornstippelmot N= 440

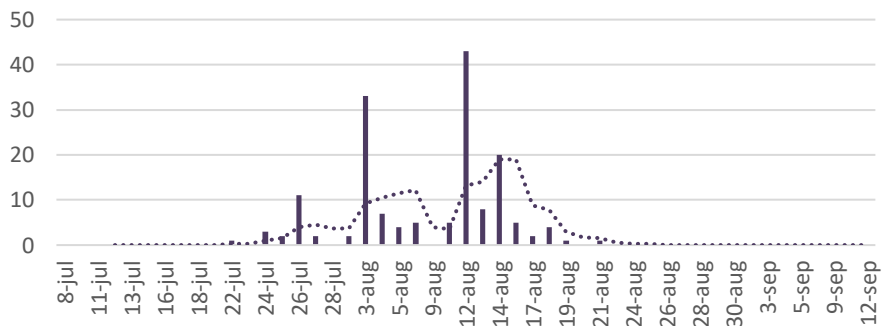
Figuur 2

vogelkersstippelmot N= 311

Figuur 3

wilgenstippelmot N= 159

Appelstippelmot
Foto: Andy Saunders

Grootvlekstippelmot
Foto: Freek Nijland

Kardinaalsmutsstippelmot
Foto: Andy Saunders

Meidoornstippelmot
Foto Rayan Majoor

Vogelkersstippelmot
Foto Freek Nijland

Wilgenstippelmot
Foto Rayan Majoor

Het aantal vlinders dat geteld wordt kan per nacht veel verschillen. Op zwoele, warme nachten, eventueel met wat motregen worden vaak veel stippelmotten gezien. Ook kunnen plotselinge explosies optreden zoals bij de vogelkersstippelmot:

15 juli 3 ex, 16 juli 3 ex, 17 juli 47 ex, 18 juli 75 ex.. Dat terwijl de nachttemperaturen niet veel verschilden. Waarschijnlijk zijn er op 17 en 18 juli veel vlinders ontpopt zijn.

Hoe dan ook een interessant jaar voor deze gestippelde stokjes.

De loogkruidlichtmot - een vlinder in een bizar biotoop Gerrit Tuinstra

Op 23 augustus j.l. ben ik naar de industriehaven van Harlingen geweest, om daar eens rond te neuzen, op zoek naar vlinders en rupsen. Helaas waaide het flink in de haven, dus vlinders werden er vrijwel niet gezien. Ook de zoektocht naar rupsen viel nogal tegen. Een groot deel van de haven is natuurlijk niet interessant voor vlinders, vanwege de vele industrie. Maar tussen de grote bedrijven liggen hier en daar ongebruikte percelen, met soms een wat rijkere vegetatie. Ook de bermnen zijn hier en daar interessant, hoewel de meeste gemaaid waren. Na het bezoekje aan de haven besloot ik verder te gaan, naar de andere kant van Harlingen. Ook hier viel het – mede door de harde wind – tegen, als het gaat om vlinders, en ook rupsen werden vrijwel niet gevonden. Op het ‘strand’ vond ik een aantal plantensoorten die ik niet kende. Het bleek te gaan om onder andere zeevenkel (*Crithmum maritimum*) en stekend loogkruid (*Salsola kali*). Mij was bekend dat deze laatste de voedselplant is van de loogkruidlichtmot (*Gymnancyla canella*), een soort die in Friesland alleen bekend was van een aantal Waddeneilanden. Een eindje boven de vloedlijn stonden

Figuur 1

Figuur 2

een aantal jonge planten stekend loogkruid en slechts één of twee wat oudere en grotere. Hierop vond ik één klein spinseltje (van ongeveer een halve centimeter groot) met daarin een aantal frass-korrels (uitwerpen van een rups) (zie figuur 1). Het kon haast niet anders dan dat zich hierin een rups van de loogkruidlichtmot bevond. Het takje met het spinsel – werd verzameld om thuis beter te kunnen bekijken. Onder het

binoculair bleek dat er zich onder het spinsel een opening en gang in de stengel van het takje bevond, waarschijnlijk veroorzaakt door een rups. Echter deze werd nog steeds niet waargenomen. Na verloop van tijd (een aantal dagen) werd het spinsel wat groter en verschenen er meer frass-korrels in het spinsel. Op 30 augustus werd eindelijk een rups waargenomen en deze was 6-7 millimeter lang en groen van kleur (zie figuur 2). Al snel werd duidelijk dat het inderdaad de (goed herkenbare) rups van de loogkruidlichtmot was.

Deze vondst is de eerste van de soort op het Friese vasteland, voor zover nagegaan kon worden. Na de ontdekking van de rups ben ik gaan kijken naar de verspreiding van de soort en op basis van de kaartjes op de websites microlepidoptera.nl, kleinevlinders.nl en waarneming.nl blijkt dat de soort bekend is van alle Nederlandse Waddeneilanden – inclusief Griend, Rottumeroog en Rottumerplaat – met uitzondering van Schiermonnikoog en Vlieland. Daarnaast is de vlinder bekend van vrijwel de gehele kuststrook van Noord- en Zuid-Holland en Zeeland. Dit verspreidingspatroon heeft natuurlijk alles te maken met de verspreiding van de voedselplant. Overigens worden naast stekend loogkruid ook zeekraal (*Salicornia*) en melde (*Atriplex*) genoemd als voedselplanten (Slamka 1997).

Figuur 3

Op 19 september ging ik samen met Irene, mijn echtgenote, een dagje naar Schiermonnikoog. Gewoon een dagje eiland, zonder ‘vlinderdoeleinden’. Ten zuiden van de Westerplas staken we de smalle duinrand over om op de kwelders terecht te komen. Een uitgestrekte wereld hier met aan het eind van de begroeiende kwelders een ‘zandwoestijn’, zonder enige begroeiing. Kaal zand dus! Op de uiterste rand van het begroeiende deel van de kwelder vond ik bij toeval een grote pol stekend loogkruid en uiteraard was ik nieuwsgierig of daar wellicht ook de rupsen van de loogkruidlichtmot op zaten. Hoewel de plant een lastige is om te doorzoeken – vanwege de vele harde stekels – vond ik al snel meerdere spinseltjes, vergelijkbaar met die in Harlingen. Rupsen werden niet waargenomen, maar duidelijk was wel dat ook hier de loogkruidlichtmot aanwezig was.

Eigenlijk een heel bizarre plaats (zie figuur 3), maar waar zowel stekend loogkruid als de loogkruidlichtmot een geschikt leefgebied vinden.

Slamka F. 1997. Die Zünslerartigen (Pyraloidea) Mitteleuropas. Bratislava.

Foto's bij dit artikel: Gerrit Tuinstra

Wat bezielt me eigenlijk om zoveel uren in het veld door te brengen?

Susan Oosterlaar

Mijn verhaal begint met mijn motivatie, dat is namelijk mijn nieuwsgierigheid. Het is dan ook niet verwonderlijk dat ik, toen ik in 2008 in Kalenberg kwam wonen, erg benieuwd was naar alle nieuwe ervaringen die ik ongetwijfeld in dit mooie gebied, de Weerribben-Wieden, zou krijgen. En er viel veel te ontdekken. Als leek in de wereld van de flora en fauna heb ik eerst de boswachter gebeld en gevraagd mij het gebied te 'leren' zien. Daartoe was hij bereid en al snel struinde ik door deze prachtige velden. Een van de projecten die hij hier in uitvoering had was het monitoren van de Grote vuurvlinder. Notabene op een aantal plots dicht achter mijn huis. Ik ben zeer bevoorrecht door alleen maar riet en water achter mijn woonhuis te zien. Aan de voorkant van het huis zie ik de bootjes voorbij varen, de wandelaars met of zonder rugzakjes de neus in de wind en flitsende fietsers (bijna allemaal elektrisch) die soms wanhopig proberen op hun beurt de wandelaars te ontwijken.

Een gezellige drukte voor en een stille achter, wat wil je nog meer? Nou, door mijn niet aflatende nieuwsgierigheid wilde alles over de vlinder en zijn gebied te weten komen want blijkt nog steeds lastig voor de beheerders om de juiste maatregelen te treffen voor dat eigenwijze beestje. Hoe zit dat dan allemaal in elkaar? Dat kon ik alleen uitvinden door zelf op pad te gaan en mijn ervaringen en observaties op te schrijven.

Eerst maar eens een boot aanschaffen en het gebied verkennen om alle waterwegen te leren. Dat werd een stalen punter, gemakkelijk om mee te varen. Mijn werk had ik voor een groot deel opgezegd want ontdekken kost veel tijd...

Ik was klaar voor het avontuur, het kon beginnen.

Nadat ik Frits Bink, een groot kenner van de vlinder en schrijver van de ecologische atlas van de dagvlinders ontmoet had, vertelde hij mij over zijn onderzoeken in de Rottige Meente. Waar ik op moest letten in het veld, hoe ik de rupsen kon volgen, de herkenning van goede vindplaatsen et cetera. Met een aantal van zijn rapporten ben ik aan de slag gegaan. Wat wist ik eigenlijk van de Rottige Meente? Helemaal niets, alleen dat het een mooi gebied moest zijn. Daarvoor ging ik op zoek naar een kenner van het gebied. Al snel kwam ik de naam van Henk Ruiten tegen. Hij heeft mij het prachtige gebied van de Rottige Meente en Brandemeer laten zien en vele

verhalen verteld over het beheer van het gebied, de Grote vuurvlieder en zijn huidige ervaringen. Het gaat niet zo goed met de vlinder, de aantallen nemen af. Dat kon ik beamen, ook in de Weerribben daalt de populatie de laatste jaren sterk. Mijn kennis over de drie gebieden werd uitgebreid mede door een aantal mensen uit het veld te interviewen over hun ervaringen.

Het werd nu tijd om me te verdiepen in de vlinder zelf. Dat was nog niet zo eenvoudig, het is niet voor niets een zeldzaamheid. Inmiddels had ik geleerd wat de waardplant was van de vlinder, namelijk de waterzuring. Daar alleen legt zij haar eitjes op en vreten de kleine rupsjes van het blad. De sporen kan je goed zien dus op die manier kon ik ze redelijk goed vinden. De eitjes zijn ongeveer 1 mm dus

Eitjes en verpopping rups

goed kijken was een must. Wekenlang heb ik in de zomermaanden waterzuringen die bezet waren met eitjes gevolgd, bijna dagelijks ging ik kijken, een intensief werkje. Zo kon ik natuurlijk de rupsjes zien groeien, al verdwenen er regelmatig een aantal. Door de vogeltjes die ze lekker vinden of een ander insect op het blad. Of dat ze even waren gaan wandelen en de volgende dag gewoon weer present waren. Nadat ze zijn bijgekomen van hun eerste dagen uit het ei, gaan ze eten om voor de winterperiode in het blad of in het strooisel in rust te gaan en in het voorjaar weer tevoorschijn te komen. Dan groeien ze uit tot een grote rups (20-22mm) en verpoppen zich. Daarna komt er een prachtige vlinder tevoorschijn.

Fotograferen is mijn hobby dus was mijn voornemen om zoveel mogelijk vast te leggen op de plaat. Dat was nog niet zo eenvoudig. Vooral het moment van ontpoppen heeft veel tijd gekost. Zat ik in het begin uren naar een pop te turen, later leerde ik wel dat ze echt niet komen als het regent of bij lage temperaturen. Maar als het dan lukt... ben ik verrukt over zoveel moois, zo klein en kwetsbaar, prachtig.

De Grote vuurvliinder is de eerst beschermde soort in Nederland en men heeft de plicht deze onder soort *Lycaena dispar batava*) te behouden. Nu zijn er inmiddels maatregelen getroffen om van het gebied de Rottige Meente, Brandemeer, Weerribben en Wieden een aaneensluitend en robuust leefgebied te maken.

Pop en uitsluipen van de vlinder

Er zijn zowel in de Rottige Meente (2020) als in de Weerribben (2020-2021 en 2023) grotere monitoringsprojecten opgezet door De Vlinderstichting en de provincie Overijssel. Hieruit blijkt dat het verspreidingsgebied groter is dan voorheen gedacht. Dat geeft een beetje hoop op het voortbestaan van de populaties. Dit jaar (2021) is een goed jaar geweest voor de ei afzet van de vlinder in de Weerribben. In de Brandemeer was het aantal eitjes op de bekende locaties wat afgenomen, elders werden wel weer eitjes gevonden. Het jaar 2022 wordt opnieuw een spannend jaar.

Net uitgekomen vlinder (links) en een mannetje (rechts)

Al die ervaringen van de afgelopen jaar hebben mij zeer verrijkt. Mijn zorgen om het voortbestaan van de Grote vuurvliinder zijn er nog steeds. In vier jaar heb ik veel genoteerd, naslagwerken, rapporten en aanbevelingen gelezen en geprobeerd om die in het boek samen te vatten. Dan blijkt hoe ongelooflijk ingewikkeld het is

om het gebied te beheren en de biodiversiteit, waaronder de Grote vuurvliinder, te behouden.

Dat het verhaal groter is dan alleen de vlinder mag duidelijk zijn. Het is een moerasvlinder en als het niet goed gaat met de vlinder wat zegt dat dan van het moerasgebied?

Het heeft mij ertoe gebracht om over bovenstaande een boek te schrijven en met beeld het verhaal te ondersteunen. Het vertelt over de geschiedenis van de vlinder en het gebied, de cyclus (in woord en beeld), de bedreigingen en de kansen die er liggen. Middels geografische kaarten van ons bijzonder gebied zijn de veranderingen van het gebied in de laatste 80 jaren goed zichtbaar. Het boek is te bestellen via de website www.degrotevuurvliinder.nl.

Foto's bij dit artikel: Susan Oosterlaar

DNA-barcoding in de vlinderwereld

Gerrit Tuinstra

De laatste jaren wordt er steeds meer DNA-onderzoek uitgevoerd, op allerlei vlakken en zo ook in de vlinderwereld. Zo zijn er al diverse (nieuwe) soorten bevestigd aan de hand van DNA-onderzoek en zijn er bijvoorbeeld ook (veel verdergaande) nieuwe indelingen gemaakt van vlinders in bepaalde families etc., op basis van de resultaten van DNA-onderzoek.

De eerste keer dat ik te maken kreeg met DNA-onderzoek, had te maken met de vraag van vlindercollega Jaap Zwier uit het Gelderse Zelhem. Hij doet wereldwijd onderzoek naar soorten uit de subfamilie Aganainae, binnen de familie van de uilen (Noctuidae). Soorten uit deze subfamilie zijn uit Nederland niet bekend, maar wel uit bijvoorbeeld West-Afrika, waar wij – een aantal leden van onze werkgroep – diverse hadden gevangen. Jaap was geïnteresseerd in deze exemplaren en heeft van alle exemplaren een poot verwijderd om hieraan DNA-onderzoek te kunnen doen. Ik meen me te herinneren dat het daadwerkelijke DNA-onderzoek uiteindelijk niet doorgegaan is vanwege het ontbreken van financiële middelen hiervoor. In die tijd was het blijkbaar nogal een kostbare onderneming om DNA-onderzoek uit te laten voeren. En waarschijnlijk nu nog!

Een paar jaar geleden (2017) werd tijdens een excursie van onze werkgroep in het Fochteloërveen, de grassenprachtmot (*Cosmopterix orichalcea*) gevangen (Tuinstra 2018). Toen de vlinders op het laken verschenen was nog niet bekend om welke soort het ging. Een paar dagen later werd dat wel duidelijk en ook dat de soort tot dan toe nog niet uit Nederland bekend was. Enige tijd na de vondst werd op de vindplek naar de rupsen gezocht. Er werden rupsen gevonden en het vermoeden was dat het om rupsen van de grassenprachtmot ging, maar dat kon niet direct bevestigd worden. Op zich ook niet vreemd met een lengte van 1,5 millimeter van de gevonden rupsen. Een aantal van de rupsen werd naar Naturalis opgestuurd t.b.v. DNA-onderzoek, om na te gaan of het inderdaad om de grassenprachtmot ging. En dat bleek inderdaad het geval te zijn! Voor mij was dit de tweede keer dat ik in aanraking kwam met het fenomeen DNA-barcoding, in de vlinderwereld.

Halverwege dit jaar kregen we – als leden van de Secties Ter Haar en Snellen – het verzoek van Erik van Nieukerken (Naturalis) om mee te werken aan het project ARISE, waarin het de bedoeling is om een DNA-barcode databank van alle Nederlandse flora en fauna te maken. Van de Nederlandse vlinders is nog maar van een derde van het aantal soorten een barcode bekend. Een stukje tekst uit de vraag van Naturalis: “Dankzij de DNA barcodes zijn nu diverse dubbelsorten in Europa ontrafeld, exoten gedetermineerd, soortcomplexen ontdekt en sommige dubieuze soorten definitief gesynonimiseerd. Gebleken is dat ook binnen Europa de barcodes binnen een soort erg kunnen variëren, maar in veel gevallen is dit nog onvoldoende bekend. Er zijn grote en succesvolle barcodingscampagnes in Duitsland, Oostenrijk, Finland en Noorwegen, maar in veel andere landen gebeurt weinig tot niets. Nederland zat daar een beetje tussenin, maar dat moet nu gaan veranderen. We zoeken dus Nederlands materiaal waarvan we de DNA barcode kunnen bepalen, en omdat we daarvoor het hele DNA extraheren is het monster ook later bruikbaar om andere delen van het DNA te bestuderen.”

Recent kreeg ik opnieuw een vraag van iemand, ditmaal van de Wageningen Universiteit. Hij was op zoek naar verzamelde exemplaren van twee nachtvlindersoorten: nonvlinder (*Lymantria monacha*) en kooluil (*Mamestra brassicae*) (zie figuur 1 en 2). Hij wil de vlinders analyseren op genetische variatie en kijken of de trends in populatiegroottes samengaan met genetische variatie.

Fig.1 nonvlinder (*Lymantria monacha*)

Fig. 2 kooluil (*Mamestra brassicae*)

Oude exemplaren uit musea (afgelopen 150 jaar) worden onderzocht, alsook exemplaren uit recentere tijden. Deze laatste zijn blijkbaar maar weinig beschikbaar in musea, vandaar zijn vraag. Van alle exemplaren uit mijn collectie heb ik een achterpoot verwijderd en in zgn. Eppendorfbuisjes naar de onderzoeker toegestuurd. Een enkele poot is voldoende om een DNA-barcode mee te maken. Op zich begrijpelijk, als ook een rups van 1,5 millimeter voldoende is!

Tuinstra G. 2018. *Cosmopterix orichalcea* (Lepidoptera: Cosmopterigidae): een nieuwe microvlinder voor de Nederlandse fauna. *Entomologische Berichten* 78 (5), p. 180-191.

Foto's bij dit artikel: Gerrit Tuinstra

Wespvinders in eigen tuin   Gerrit Tuinstra

Wespvinders staan als 'lastige soorten' te boek, althans, als het gaat om het waarnemen van de imago's, zonder het gebruik van kunstmatige feromonen. In het verleden werd vaak gesteld dat wespvinders zeldzaam waren, maar dat was vóór het 'feromonen-tijdperk'. Want als je de beschikking hebt over een set (kunstmatige) wespvinderferomonen, blijkt dat ze op allerlei plekken 'gewoon' voorkomen.

In mijn tuin, middenin een 1980'er jaren nieuwbouwwijk, heb ik tot dit jaar drie wespvindersoorten waargenomen. Zo zat er in 2003 een exemplaar van de wilgenwespvinder (*Synanthedon formicaeformis*) op het raam, dat ik ontdekte tijdens schilderwerkzaamheden. In 2009 en opnieuw in 2018 ving ik op het feromoon steeds een enkel exemplaar van de appelwespvinder (*S. myopaeformis*) en vorig jaar zag ik twee exemplaren van de erg kleine bessenwespvinder (*S. tipuliformis*). Ditmaal in de voortuin, alwaar sinds een paar jaar diverse bessenstruiken staan. Na enig zoekwerk vond ik de uitvlieggaten in de stammetjes van de bessenstruiken, in eigen tuin, alsook in de tuin van de burens. Bij het gebruik van feromonen bleek dat de soort beslist geen zeldzaamheid was!

Ook dit jaar werd de bessenwespvinder weer gevangen op het feromoon en dat geldt ook voor twee andere soorten die ik beslist niet verwacht had in eigen tuin aan te treffen. Op 20 juni werden twee exemplaren van de eikenwespvinder (*S. vespiformis*) gevangen en op 4 juli opnieuw een exemplaar. Hoewel er op enige afstand wel eiken staan, had ik deze soort in de tuin niet verwacht. Hetzelfde geldt voor de frambozenwespvinder (*Pennisetia hylaeiformis*), waarvan op 10 augustus twee exemplaren in de feromoonval zaten, aan het eind van de middag.

Eikenwespvlinder
(*S. vespiformis*)

Frambozenwesp-
vlinder
(*Pemisetia
hylaeiformis*)

Mijn idee was dat deze soort eigenlijk alleen in de wat grotere natuurgebieden voorkomt, op plekken waar veel framboos staat. Maar mogelijk neemt de vlinder ook genoeg met bijvoorbeeld frambozen in moestuinen. Voor in onze tuin – naast de bessenstruiken – staan ook diverse frambozen. Mogelijk komen de vlinders daar vandaan of werden ze toch van grotere afstand aangetrokken door het feromoon.

Hoe weinig we wespvlinders als imago's ook zien, blijktbaar zijn ze er wel degelijk!

Foto's bij dit artikel: Gerrit Tuinstra

Eerste jaar Potskar Sneekermeer   Andy Saunders

In 2021 ben ik bij het Potskar Sneekermeer met nachtvlinders begonnen. Tussen 19 april en 24 september ben ik er 11 keer geweest, 2 keer met de lichtval en 7 keer met een 400w HPL-lamp en laken en 2 keer met wespvlinderferomonen. De plek waar ik bezig ben is een gebied van de Staatsbosbeheer en het gebied ligt 's winters onder water.

Het is een gras- en moerasgebied met wilg, berk, populier en essen.
Foto: Andy Saunders

Totaal aantal soorten Nachtvlinders

In totaal heb ik 127 macro soorten gevangen.

Noctuidae (uilen) 60 soorten

Geometridae (spanners) 32 soorten

Erebidae (spinneruilen) 13 soorten

Notodontidae (tandvlinders) 8 soorten

Sphingidae (pijlstaarten) 3 soorten

Drepanidae (eenstaarten) 3 soorten

Hepialidae (wortelboorders) 3 soorten

Sesiidae (wespvlinders) 2 soorten

Lasiocampidae (spinners) 2 soorten

Nolidae (visstaartjes) 1 soort

Ook heb ik in het eerste jaar 43 micronachtvlindersoorten gezien.

Hieronder laat ik een aantal leuke soorten zien.

Pasiphila chloerata (sleedoorndwergspanner) Foto: Andy Saunders

Op 26 juni kwam deze afgevlogen dwergspanner op het laken. Het leek op iets anders dan gebruikelijk, maar wat?

Omdat ik niet zeker was met de determinatie, nam ik de vlinders mee. Ik heb een foto gemaakt en naar Gerrit gestuurd. Hij dacht aan een *Pasiphila*, maar welke? Later heeft Gerrit een genitaalpreparaat gemaakt voor mij; het was

chloerata! Een nieuwe soort voor mij!

De rups leeft op sleedoorn. Tot nu heb ik geen sleedoorn bij het Sneekermeer gezien, dus ik moet nog verder zoeken.

Sesia bembeciformis (gekraagde wespylinder) Foto: Andy Saunders

Ik ben twee keer naar het Sneekermeer met wespylinderferomonen geweest. Eerste keer op 20 juni voor de wilgenwespylinder (*Synanthedon formicaeformis*) en toen 1 vlinder gevangen en op 10 juli voor deze prachtige wespylinder *S. bembiformis*. Het feromoon voor deze soort is nieuw. De rups leeft

op wilg. Al na 15 minuten had ik mijn eerste vlinder in het net.

Mormo maura (zwart weeskind)

Foto: Andy Saunders.

In 30 jaar vlinderen heb ik deze grote vlinder nooit gezien of gevangen. Nu ineens binnen drie weken de vlinder 2 keer in Gaasterland op smeer gehad en nu op 9 september bij het Sneekermeer op licht gevangen.

Aan de rand van Sneek, richting Joure staan veel grote populieren.

Op 3 juli was ik daar geweest met het feromoon van de populierenwespvlinder (*Paranthrene tabaniformis*). Foto: Andy Saunders.

Binnen 10 minuten had ik 3 vinders! Dit is mijn leukste vlinderfoto van 2021 vanwege de prachtige kleuren op de sprieten. Ik wil graag Gerrit Tuinstra bedanken voor het determineren.

De Plakker-race   Adriaan en Thomas Hol

In onze tuin staat een majestueuze Zomer-Eik, zeker 50 jaar oud, die dit jaar er een beetje vreemd uitzag, iets anders dan normaal. Aanvankelijk dachten wij dat de boom geplaagd werd door de Eikenprocessierups (*Thaumetopoea processionea*). Gelukkig was dit niet het geval.

Het verhaal gaat over één van de bewoners van deze boom begint al midden vorig jaar (2020), toen wij op de stam 2 eier-nestjes vonden van de Plakker (*Lymantria dispar*)

Gaandeweg de tijd zag je de eitjes langzaam veranderen. Niet alleen de “dons” zag je verdwijnen maar ze veranderde ook van vorm en kleur. In het laatste stadium zijn ze donkerbruin tot bijna zwart. Eind april/begin mei, van dit jaar, zijn ze uitgekomen, maar omdat deze boom ook veel door vogels wordt bezocht verwachte we de rupsen niet meer te zien te krijgen.

Ei van de Plakker (*Lymantria dispar*)

Links de pas uitgekomen Eitjes van de Plakker (*Lymantria dispar*), rechts al wat oudere rupsen, Let op het kleurverschil; de één lijkt wel zilveren haren te hebben terwijl andere eerder bruin of blond zijn. Het verschil is ook goed te zien bij de afgeworpen huidjes.

Dit voorjaar zag de boom er iets anders uit. De onderste takken waren een beetje suterig en wij vroegen onszelf af wat hier de oorzaak van zou kunnen zijn. Zoals zo vaak in het voorjaar en zomer inspecteren wij onze tuin en directe omgeving bijna dagelijks, opzoek naar rupsen en vlinders. Soms komen wij onverwachte gasten of situaties tegen, zo ook dit jaar. In de maand juni zagen wij in onze tuin her en der onder andere kleine rupsen van de plakker. In die zelfde periode waren wij ook bezig onze tuin wat op te ruimen, Vooral onder de eik lagen veel korte takjes en de restanten van de bloei van de eik. Hier en daar wat ongenode gasten op ruimen of planten terug snoeien. Onder de eik laten wij wat brandnetel staan en geven wij Look-zonder-look de ruimte. Daarnaast staan daar wat stapels dakpannen omdat wij er geen andere plaats voor weten. Bij het verplaatsen van deze dakpannen zagen wij enige rupsen van de plakker tussen de pannen. Hierdoor was onze aandacht getrokken. Op “Vaderdag” zagen wij onder aan de stam van de Eik misschien wel

een 50-tal rupsen van de plakker. 's Avonds zagen wij deze tegen de stam omhoog gaan. Toen wij dit zagen moesten wij onze schatting bijstellen, een 50-tal was zeker eerder een 200-tal. Dit fenomeen zagen wij zeker 3 weken aan een stuk gebeuren. Het bijzondere is dat deze rupsen, onder de ochtend ook weer naar beneden komen om zich weer te verstoppen tussen de dakpannen en de verder ondergroei. Midden juli was deze race voorbij. Tussen de dakpannen vonden wij nu de poppen van deze vlinder. Daarna was het een paar weken stil. Begin augustus zagen wij de eerste vlinders verschijnen, druk rondvliegend, van begin van de ochtend tot ver in de middag.

De run van de rupsen tegen de stam omhoog, om vervolgens bij de lagere takken te gaan eten, onder de morgen komen ze weer naar beneden om zichzelf weer te verstoppen tussen de vegetatie en/of stenen, dakpannen enz.

De poppen met hier en daar nog de afgeworpen huidje van de rups.

Een ei-leggend vrouwtje van de plakker.

Een mannetje van de plakker

Denkelijk is dit dus de strategie van deze soort. Eitjes onder een donsdeken, zodat ze beschermd zijn tegen de strengste winter en andere belagers. Rupsen met mooie haren en kleuren die zich tussen de vegetatie kort bij de grond verstoppen om 's avonds in de schemer om hoog te kruipen om te eten van de Eik en om vervolgens 's ochtends weer naar beneden te komen. De vlinders, overigens alleen de mannetjes, vliegen overdag rond, opzoek naar een vrouwtje. Is dit gelukt, dan zet het vrouwtje haar eitjes af en bedekt het geheel met haar eigen haren. Daarna sterft ze, en is de cyclus rond. Helaas wordt de rups van deze vlinder, door leken, vaak verward met de Eikenprocessierups. Ja, ook een rups met veel haren, maar ziet er anders uit en heeft een andere overlevingstactiek.

Mutaties ledenlijst

Nieuw lid:

De heer B. Zijlstra
Helling 8
8621 CP Heeg

Mevrouw J. Kramer
Pastorielaan 8-303
8441 AA Heerenveen

Overleden:

De heer J. Kuchlein – Wageningen

Noteer deze data in uw agenda!

Zaterdag 6 november   bijeenkomst sectie Ter Haar te Schoonrewoerd

Donderdag 18 november   najaarsbijeenkomst 20.00 uur te Ureterp

Zaterdag 15 januari 2022   determinatiedag, 11.00 uur in Hemrik

Vlinderwerkgroep Friesland

Bestuur

Siep Sinnema   voorzitter
Sparjeburd 29   8409 CK Hemrik
tel. 0516-471222   siepsinnema@gmail.com

Gerard Bergsma   secretaris
Bosweer 29   8426 GS Appelscha
tel. 0516-432414   bergsmagj@ziggo.nl

Luut de Zee   penningmeester
Mûnewei 16   9137 RJ Oosternijkerk
tel. 06-50656442   luut.de.zee@zonnet.nl

Gerrit Tuinstra   bestuurslid
De Twee Gebroeders 214 9207 CB Drachten
tel. 0512-518246   g.tuinstra14@gmail.com

Anneke van der Veen   bestuurslid
Provincialeweg 21   9865 AA Opende
tel. 0594-659791   vdveena@home.nl

Contributie   € 10,00 per jaar.
Girorekening NL68 INGB 0007 2232 59
t.n.v. L.D. de Zee, Oosternijkerk

Redactieadres   Sparjeburd 29
8409 CK Hemrik
e-mail adres: siepsinnema@gmail.com
info@vlinderwerkgroepfriesland.nl

Vlinderwerkgroep Friesland op internet: www.vlinderwerkgroepfriesland.nl
e-mail adres: info@vlinderwerkgroepfriesland.nl